

ForUMs politiske innspill til UNFCCCs forhandlingsmøte SB58, juni 2023

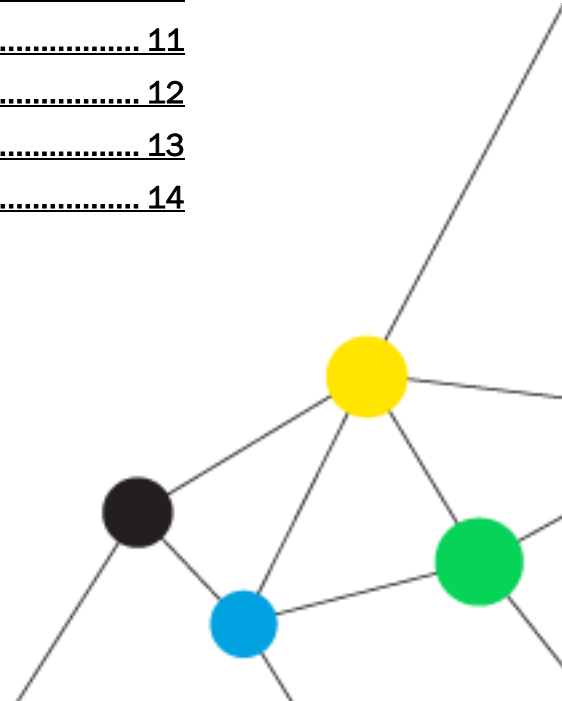
– *Mind the gap*

Forum for utvikling og miljø (ForUM) er en nettverksorganisasjon for nærmere 60 norske organisasjoner som er engasjert i klima, miljø, utvikling, fred og menneskerettigheter. Vår visjon er en demokratisk og fredelig verden, basert på rettferdig fordeling, solidaritet og menneskerettigheter i tråd med bærekraftsmålene.

Vi takker for muligheten til å sende inn ForUMs politiske innspill til SB58 i Bonn i juni 2023, og sender med dette vårt posisjonsnotat. ForUM ser frem til et godt samarbeid med den norske delegasjonen, både i forkant av og under forhandlingsmøtet.

Innholdsfortegnelse

<u>Innledning</u>	<u>2</u>
<u>Global Stocktake</u>	<u>3</u>
<u>Utslippskutt og energiomstilling</u>	<u>4</u>
<u>Rettferdig omstilling</u>	<u>6</u>
<u>Klimafinansiering</u>	<u>7</u>
<u>Klimatilpasning</u>	<u>8</u>
<u>Tap og skade</u>	<u>9</u>
<u>Landbruk og matsikkerhet</u>	<u>11</u>
<u>Artikkel 6: Kvotemarkedet</u>	<u>12</u>
<u>Urfolksplattformen</u>	<u>13</u>
<u>Deltakelse fra sivilsamfunn, barn og unge</u>	<u>14</u>

Innledning

“Our world needs climate action on all fronts – everything, everywhere, all at once.”

FNs generalsekretær Antonio Guterres
ved lanseringen av FNs klimapanelts sjette hovedrapport, mars 2023¹

For at årets klimaforhandlinger skal bli vellykkede, er gode resultater for utslippsreduksjoner, klimatilpasning, tap og skade, og finansiering, helt nødvendig. Særlig må *Global Stocktake*, den globale gjennomgangen, stake ut en ambisiøs kurs som kan gi håp om å redde 1.5-gradersmålet. Rike land som Norge må være i førersetet på utslippskutt og finansiering. Det hviler et enormt ansvar på nasjonale myndigheter for å sikre både høye ambisjoner, sterke avtaler og gjennomføring av lofte og avtalte utslippskutt.

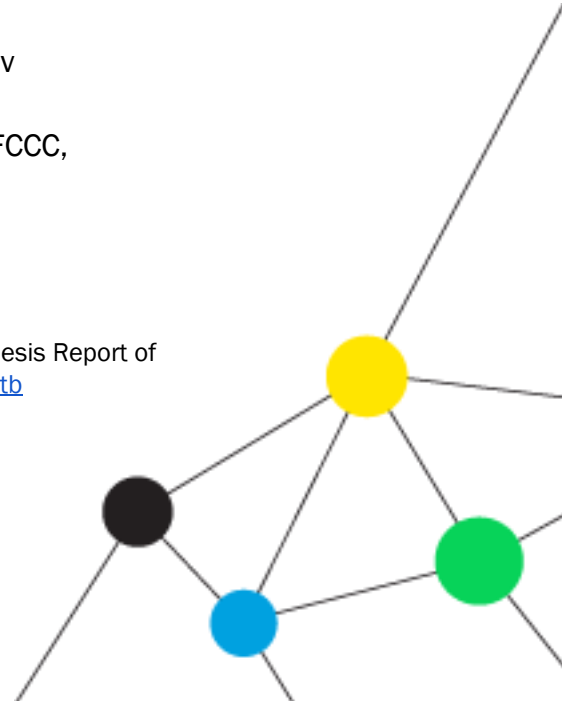
Klimaendringene setter liv og helse i fare og bidrar allerede til destabilisering av land og regioner. Livet på jorden er truet og virkningene er større, mer omfattende og skjer raskere enn tidligere antatt. Det er allerede for sent å tilpasse oss bort fra all tap og skade, det ser vi nå utallige eksempler på hvert år. Vi har kunnskapen og teknologien som kan stoppe dette, og kan ikke vente lenger.

Spesielt viktig er det at Norge arbeider for at:

- Den globale gjennomgangen *Global Stocktake* følges opp av en forpliktende global strategi for internasjonale og nasjonale tiltak, som er tilstrekkelig ambisiøs til å tette gapet mellom ambisjoner, tiltaksevne og 1.5-gradersmålet.
- Det på COP28 vedtas et mål om utfasing av all fossil energi og et globalt mål om opptrapping av fornybar energi.
- Snarlige, solide finansieringsordninger for tap og skade og tilpasning for fattige land i sårbare situasjoner, kommer på plass.
- Menneskerettighetene gjenspeiles tydeligere i alle deler av forhandlingene.
- Barn og unges stemmer, syn og rettigheter blir løftet i UNFCCC, ettersom klimaendringer setter deres fremtid på spill.

---

¹ Secretary-General's video message for press conference to launch the Synthesis Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. <https://tinyurl.com/3h7m9ptb>

I mars sa UNFCCC-sjef Simon Stiell: «Vi er i ferd med å gå tom for tid, men ikke løsninger, for å takle klimaendringene.»² Med det i mente ønsker vi den norske delegasjonen lykke til med arbeidet i 2023.

Global Stocktake

Den første globale gjennomgangen (GST), som startet i Glasgow og som avsluttes i 2023 på COP28, blir et viktig tema for SB58-forhandlingene. Resultatene av GST blir sentrale for å tette gapet mellom klimamål, ambisjoner og handling i Parisavtalen og dermed for å forhindre de verste konsekvensene av klimaendringene.

For et ambisiøst resultat for GST er det avgjørende at land som Norge bidrar til løsninger som ivaretar prinsippene om et felles, men differensiert ansvar og rettferdighet (*equity*). Det må etterstrebtes en rettferdig balanse mellom nasjonal og internasjonal ansvarsfordeling for den grønne omstillingen. Land som har en større andel av det differensierte ansvaret, må gå foran for å fremme gjennomførbare løsninger på alle områder, som finansiering, utslippskutt, tap og skade og klimatilpasning. Dette er nødvendig for å innfri artikkel 2.1 og artikkel 4.1 i Parisavtalen.

Det er positivt at stemmer fra sivilsamfunnet vil komme frem gjennom både offisielle GST-møter og side-events i Bonn som er relatert til GST. Vi forventer at de viktigste innspillene fra sivilsamfunnet tas med videre fra den tekniske til den politiske fasen av forhandlingene.

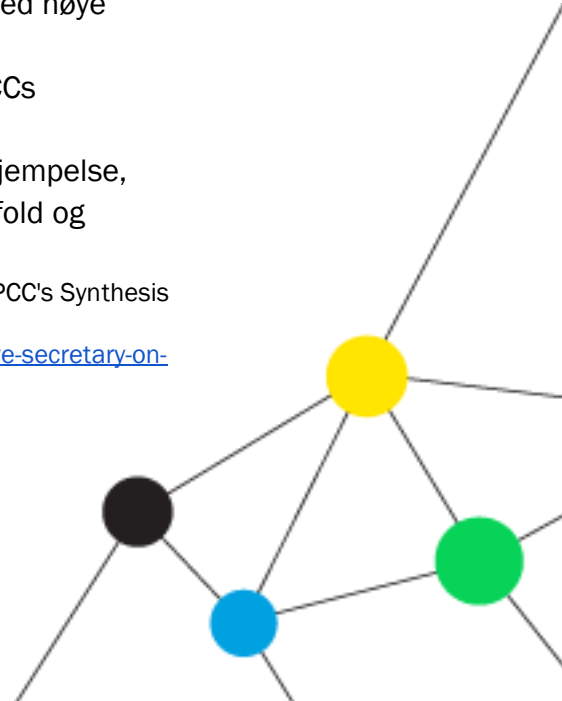
Overordnet mener ForUM at:

- Resultatene fra de tekniske og politiske GST- forhandlingene, må følges opp med en global strategi for internasjonale og nasjonale tiltak, inkludert reviderte nasjonale mål og planer for sektorer med høye utslipp.
- Det må frem mot neste GST rapporteres oversiktlig på IPCCs konklusjoner om naturbaserte løsninger, energiomstilling, motstandsdyktig utvikling, klimatilpasning, fattigdomsbekjempelse, likhet og rettferdighet, vann- og matsikkerhet, naturmangfold og

---

² Statement by Simon Stiell, UN Climate Change Executive Secretary, on the IPCC's Synthesis Report of the Sixth Assessment Report:

<https://unfccc.int/news/statement-by-simon-stiell-un-climate-change-executive-secretary-on-the-ipcc-s-synthesis-report-of>

bærekraftsmålene. Resultatene fra rapporteringen må inngå i den globale strategien som er nevnt over.

- Norge med sin rikdom, nåværende og historiske oljeressurser, må stå i front for å sikre en ambisiøs avtale for klimafinansiering, utfasing av fossile energikilder, tap og skade og klimatilpasning.

For utslippskutt og tilpasning bør resultatene av prosessen innebære:

- Enighet om rask utfasing av all fossil energi hvor rike land går foran. Alternativer som fornybar energi, energieffektivitet og naturvern må fremheves.
- En presisering av at metodene for utslippskutt ikke må omfatte farlige, skadelige og tvilsomme klimaløsninger, som karbonfjerning (CDR), solstrålingledelse eller andre former for klimateknikk (*geoengineering*), det vil si bevisst og omfattende inngrep i Jordens klimasystem.
- En anerkjennelse av urfolks og lokalsamfunns kunnskap og erfaringer med nasjonale tilpasningsplaner.
- Økt beskyttelse av naturmangfold og økosystemer for bedre tilpasning og styrket motstandskraft mot klimaendringene, inkludert økt finansiering av naturvern.

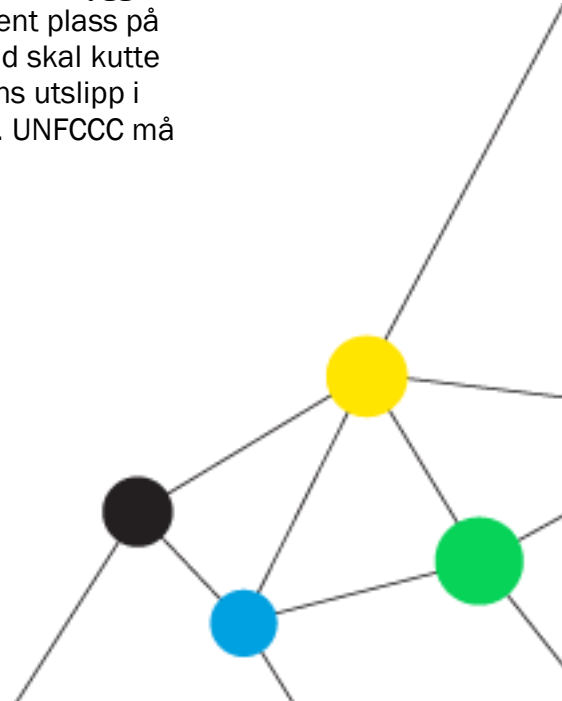
Utslippskutt og energiomstilling

“Å investere i fossil energi og infrastruktur er moralsk og økonomisk galskap.”

[FNs generalsekretær Antonio Guterres](#)

ved lansering av FNs klimapanelts tredje delrapport, april 2022

Utslippsreduksjoner har endelig kommet i fokus i UNFCCC. Nå må det bygges videre på en håndfull gode vedtak, for å sikre temaet en permanent plass på agendaen. Det har overhodet ikke monnet å belage seg på at land skal kutte tilstrekkelig utslipp hjemme og på egenhånd. IPCC viser at verdens utslipp i 2019 hadde økt med 54% siden 1990, og med 12% siden 2010. UNFCCC må bli en arena hvor land finner sammen om å kutte utslipp og løse energiomstillingen.

I fjor på COP27 støttet over 80 land³ et COP-vedtak om utfasing av alle fossile brennstoff uten renseteknologi. De ønsket en styrket ambisjon sammenlignet med Glasgow-pakten. Sammen med flere andre krav knyttet til utslippsreduksjoner, ble dette ikke hørt eller prioritert.

Dernest mente Norge, i likhet med oss i ForUM, at *energiomstilling* burde bli hovedtema for arbeidsprogrammet for utslippsreduksjoner (*Mitigation Work Programme*, MWP) i 2023. Dette er i tråd med mandatet, og er logisk med tanke på at verdens overdrevne bruk av fossile brennstoff er hovedgrunnen til klimakrisa. I april ble det enighet om at MWP skal fokusere på akselerering av rettferdig energiomstilling.

Dermed ligger mye til rette for at energi blir et hovedtema i år. Norge og de 80 andre landene må jobbe for å få med seg flere om et COP-vedtak om å fase ut all fossil energi. Vertslandet UAE og deres COP-president Dr. Sultan Al Jaber, som også leder landets oljeselskap ADNOC, bør inviteres med på dette, all den tid de sier det ikke ligger noen interessekonflikt i å la en oljesjef lede arbeidet med å forhindre en klimakatastrofe. Med tanke på kritikken mot COP27-vertskapet Egypt, har UAE interesse av at vellykka klimatoppmøte som sender sterke politiske signaler.

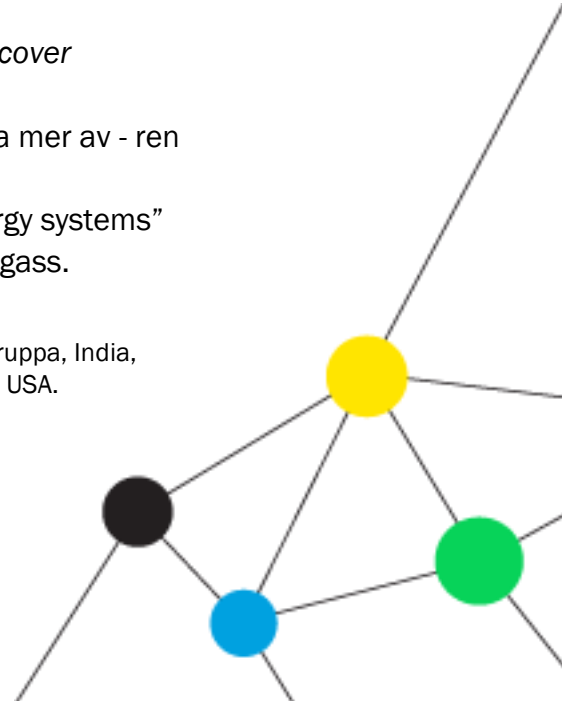
En omstilling vekk fra fossile brennstoff vil ikke være mulig uten gode, tilgjengelige og kostnadseffektive alternativer. For at partene i UNFCCC skal kunne enes om å fase ut alle fossile brennstoff, bør de derfor også begynne jobben med et globalt mål for fornybar energi, samt energieffektivisering, energisparing og investeringer i nødvendig infrastruktur som nett og lagring. IPCC har vist oss hvor stort potensialet er, samtidig som prisene faller og teknologien stadig blir bedre. Målet kunne for eksempel formuleres som 1,5 terrawatt ny ren energi per år: *1,5TW for 1,5 °C*.

Forum mener Norge må jobbe for:

- At utfasing av *all fossil energi* blir med i slutterklæringen (*cover decision*) på COP28.
- At energidiskusjonene i MWP omhandler både hva vi vil ha mer av - ren fornybar energi - og hva vi må bort fra - fossile brennstoff.
- Anerkjennelse av at “transition towards low-emission energy systems” ikke kun handler om å fase ut/ned kull, men også olje og gass.

---

³ Tuvalu og deretter alle øystatene i AOSIS, Colombia og deretter hele AILAC-gruppa, India, Australia, Canada, EUs medlemsstater, Island, Norge, Storbritannia, Sveits, og USA.

- Anerkjennelse av at en ambisjon om å fase ut *utslippene* fra fossil energi ikke er nok, men at vi deretter trenger å fase ut all produksjon og bruk av både kull, olje og gass.
- Anerkjennelse av at land som har tjent seg rike på olje og gass må ta sin del av utfasingen av fossile brennstoff, også rike land med status som utviklingsland i UNFCCC.
- At vi ikke skal belage oss på potensielt skadelige og tvilsomme klimaløsninger, som karbonfjerning, solstrålingledelse eller andre former for klimateknikk.
- Et globalt mål om utslippstopp innen 2025, slik vitenskapen sier er nødvendig.
- Et globalt mål for ren energi, basert på rettferdig omstilling, i tråd med menneskerettighetene og som ikke gir negative konsekvenser for naturmangfold og urørt natur.

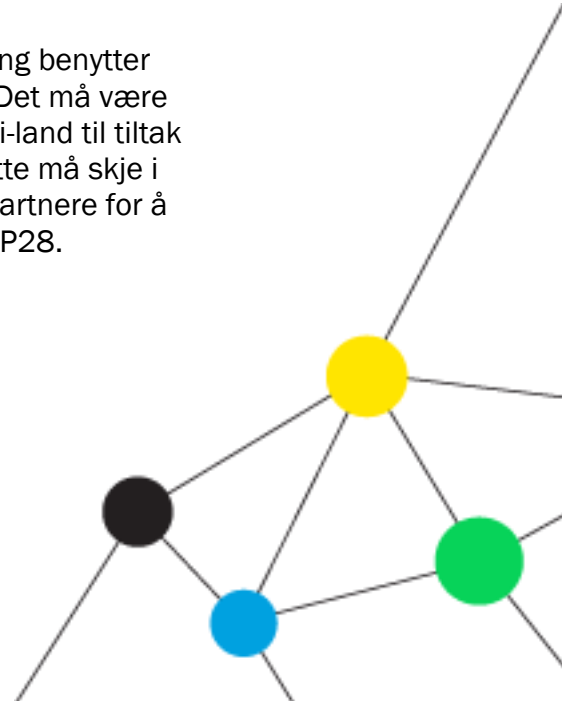
Rettferdig omstilling

Parisavtalen anerkjenner rettferdig omstilling som et viktig prinsipp i kampen mot klimaendringene. På COP27 ble det vedtatt å opprette et nytt arbeidsprogram for rettferdig omstilling (*work programme on just transition pathways, JTWP*) og årlige ministermøter om rettferdig omstilling fra 2023.

En rettferdig omstilling handler også om lokalsamfunn, framtidige generasjoner, og om klimarettferdighet. Prinsippet om rettferdig omstilling skal anses som komplementært til andre former for klimarettferdighet, det være seg likestilling, urfolks rettigheter, rettferdighet mellom Nord og Sør, og skal ikke være en erstatning for, eller en unnskyldning for å ikke ivaretar disse.

Det er avgjørende at land som ønsker en rettferdig grønn omstilling benytter SB58 til å fremme konstruktivt og meningsfylt innhold for JTWP. Det må være mer konkret enn et fokus på redistribuering eller finansiering fra i-land til tiltak i u-land, både fordi vi trenger fokus på konkrete tiltak og fordi dette må skje i alle typer land. Vi oppfordrer Norge til å se til sedvanlige og nye partnere for å legge grunnlaget for at et godt arbeidsprogram kan vedtas på COP28.

ForUM mener at:

- JTWP bør bygge videre på FNs internasjonale arbeidsorganisasjon ILOs retningslinjer for rettferdig omstilling til miljømessig bærekraftige økonomier og fagbevegelsens definisjoner av rettferdig omstilling.
- JTWP må jobbe for at mulighetene som kommer med en rettferdig omstilling maksimeres og at fordelene deles likt.
- Resultatene og anbefalingene om tiltak fra JTWP må være i tråd med målet om å begrense global oppvarming til 1,5 °C.
- JTWP bør være uavhengig av den eksisterende arbeidsstrømmen *Response Measures*, som handler om negative og positive konsekvenser av klimatiltak, men som hittil ikke i tilstrekkelig grad har klart å levere meningsfull framgang på rettferdig omstilling.

Klimafinansiering

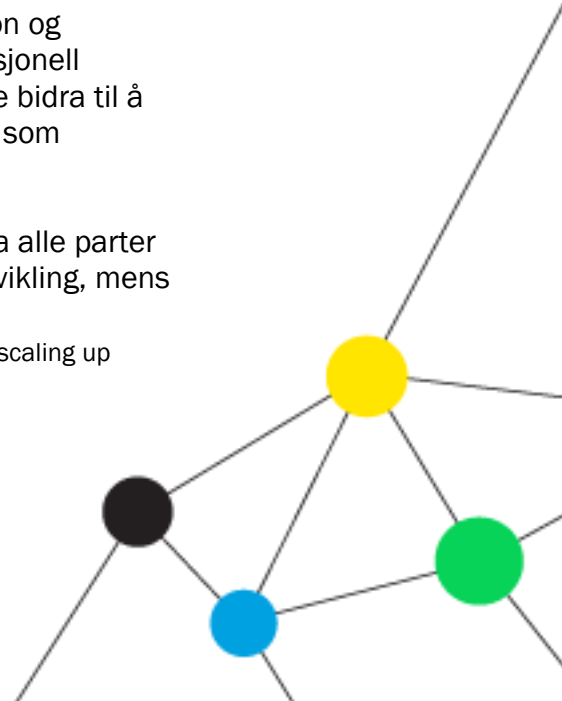
Programmet; det nye globale finansieringsmålet (*New Collective Quantified Goal on Finance*, NCQG) som pågår til 2024, gir verdens land en gylden mulighet til å oppskalere klimafinansieringen i samsvar med behovet, av flere anslått til å være rundt 1000 milliarder årlig,⁴ noe nåværende mål ikke er. Det er avgjørende at klimafinansieringen er rettferdig og følger prinsippet om et felles, men differensiert ansvar, for at Parisavtalens mål skal nås. Som vist i rapporten, "[Hvis ikke Norge, hvem?](#)", har Norge mulighet til, og bør ta lederskap internasjonalt for å øke sitt bidrag til klimafinansiering. Vi håper at Norge griper denne muligheten. Vi vil også understreke de grunnleggende prinsippene for all klimafinansiering som rapporten peker på.

Vi vil presisere at klimafinansiering ikke må gå på bekostning av annen bistand, men komme i tillegg til bistandsmidlene samt styrke effekten av disse. En stadig større andel av lands bistandsbudsjetter går til klimafinansiering, mens bistandens kjerne er fattigdomsreduksjon og nødhjelp. De minst utviklede landene har fortsatt behov for tradisjonell fattigdomsreducerende bistand. Klimafinansiering kan heller ikke bidra til å forverre eksisterende, eller skape nye, gjeldskriser, og bør derfor som hovedregel gis som gave.

Derfor er det viktig at artikkel 9 og artikkel 2.1.c holdes adskilt da alle parter har ansvar for å tilpasse sine finansstrømmer til en lavutslippsutvikling, mens

---

⁴ Songwe, V., Stern, N. & Bhattacharya, A. (2022). Finance for climate action: scaling up investments for climate and development

det er industrialiserte lands ansvar å mobilisere klimafinansiering. 2.1c handler om å omstille finanssektoren og generelt om å flytte pengestrømmer fra klimaforurensende og til ikke-forurensende investeringer.

Utfordringer med å sikre klimafinansiering til lokalsamfunn som trenger det mest, gjør at Norge bør løfte utfordringer med tilgang til finansiering for lokalsamfunn på agendaen i Bonn.

ForUM mener at:

- Det må utarbeides en felles definisjon av klimafinansiering i FN. Begrepet «ny og addisjonell» bør tydeliggjøres og være en del av det nye klimafinansieringsmålet.
- NCQG bør ha separate delmål for finansiering for utslippskutt, tilpasning og tap og skade, i tillegg til et eget delmål for tilskudd (*grants*) for å få en tydeligere felles forståelse av målet.
- Diskusjoner om Parisavtalens artikkel 9 og 2.1c må sees i sammenheng, men bør likevel holdes atskilt i NCQG-prosessen.
- Finansieringsmålene bør revideres regelmessig basert på data fra behovsvurderinger og Global Stocktake.
- Klimafinansiering må innrettes slik at den når, og støtter opp om grupper i spesielt sårbare situasjoner, inkludert kvinner, urfolk, barn og mennesker med funksjonsnedsettelse.
- Partene bør vurdere innovative kilder til det nye finansieringsmålet. Eksempler på innovative kilder er skattlegging av fossil energi, og avgifter på flyreiser, shipping og internasjonale finanstransaksjoner.

Klimatilpasning

Gapet er enormt mellom behovet og det som gjøres på klimatilpasning. Gapet forsterkes av for svake utslippskutt, som igjen øker behovet for klimatilpasning. For lite finansiering, mangelfull deltakelse fra sivilsamfunnet, fattigdom og kunnskap, hindrer effektiv klimatilpasning verden over. Det er behov for sterke politiske signaler fra verdens land og ledere om at Parisavtalens mål for tilpasning tas seriøst.

ForUM mener at:

- Det må sikres tilstrekkelige midler for gjennomføring, inkludert støtte til teknologi og kapasitetsbygging for det globale tilpasningsmålet.
- For rammeverket for det globale tilpasningsmålet bør SB58 bidra til at COP28 kan vedta:
  - Rapportering og oppfølging av tiltak som er dekket under GlaSS inkluderes som en del av partslandenes nasjonale tilpasningsplaner (NAPs).
  - Delmål for 2030, 2040 og 2050 og indikatorer, inkludert informasjonskilder, for å måle fremgang.
  - Oppfølging av GlaSS blir et fast agendapunkt på framtidige SB og COP
  - Enkle og tilgjengelige mekanismer for monitorering og evaluering sikres, slik at lokale aktører kan bidra og følge med.
  - Kvalitative metoder for innhenting av lokal kunnskap og kunnskap fra ulike grupper i befolkningen sikres, slik at tilpasningstiltakene tilpasses lokale forhold.
  - Sterk styring, evaluering og kunnskapsutvikling for å gjøre tilpasning målbart på ulike geografiske nivåer.
- GlaSS må sikre deltakende og lokalt drevet utforming av tilpasningsplaner, samt kapasitetsbygging og erfaringsdeling for økosystembaserte og lokalt drevne tilpasningstiltak.
- Finansiering av klimatilpasning må økes slik at man når målet om en balanse mellom tilpasning og utslippsreduksjon innen 2025, og en betydelig andel bør kanaliseres via mekanismer som gjør at pengene når de mest sårbare og utsatte gruppene (som tilpasningsfondet)
- Finansiering av tilpasningsarbeid gjennom UNFCCC, kan ikke brukes for å fremme giverland eller næringslivets egne interesser.

Tap og skade

Norge har et historisk ansvar for tap og skade forårsaket av klimaendringene og må bidra til etablering av rettfærdige finansieringsordninger og andre tiltak for å hankses med tap og skade.

På COP27 kom det etterlengtede fremskritt både på operasjonaliseringen av Santiago-nettverket (SNLD) og på ulike finansieringsordninger, bl.a.

opprettelsen av et fond. Finansieringsordningene, inkludert fondet, må være basert på internasjonal solidaritet, menneskerettigheter, behov, addisjonalitetsprinsippet, lokal forankring, og det må sikre at land, selskap og individer som er mest ansvarlige for klimaendringene må betale.

Santiago-nettverket for tap og skade

Santiago-nettverket for tap og skade ble etablert for å styrke arbeidet til Warszawa-mekanismen for tap og skade (WIM). På COP27 ble partene enige om nettverksstrukturen, sekretariatet, veiledende råd, og et nettverk av medlemsorganisasjoner, eksperter og “bodies” som skal bistå med hjelp til å redusere og vektlegge tap og skade. Neste steg er å velge vertsland før nettverket ferdigstilles.

ForUM mener at:

- Norge må fortsette å arbeide for rask ferdigstilling av nettverket.
- Norge må bidra til finansiering til SNLD for å sikre et sterkt og velfungerende nettverk, samt arbeide for at andre land i det globale nord styrker sin finansiering.
- Ved valg av vertskap må lokal forankring og organisasjoner med godt samarbeid med marginaliserte grupper vektlegges. Bred erfaring med å bygge broer mellom grasrota og internasjonale statlige aktører er viktig. Videre må vertsinstusjonen kunne sikre god kapasitet og lokal forankring.
- Lokalsamfunn og grupper som er særlig sårbare for tap og skade, blant annet barn, kvinner og urfolk, må inkluderes i prosessene om operasjonaliseringen av SNLD.

Glasgow-dialogen

Glasgow-dialogen (GD) ble vedtatt på COP26 i Glasgow, og skal foregå på forhandlingsmøtene i Bonn i perioden 2022 til 2024. Den andre dialogen finner sted på SB58.

I fjorårets Glasgow-dialog kom det fram at gapet for ordninger for finansiering og teknisk assistanse for tap og skade er stort. På COP27 ble det bestemt at den andre Glasgow-dialogen skal vektlegge operasjonaliseringen av de nye finansieringsløsningene som ble bestemt på COP27, altså både operasjonalisering og styrking av “mosaikken” av allerede eksisterende og nye ordninger, og det nye tap og skade-fondet under UNFCCC.

Målet med Glasgow-dialogen må være å få på plass finansieringsordninger for tap og skade som står i forhold til problemene som skal løses. Midlene skal være nye, addisjonelle, forutsigbare og tilstrekkelige - slik partene har anerkjent. Rike land må komme med løsninger, og bidra med mer finansiering. Midlene kan ikke gis i form av lån. Nå må vi gå fra anerkjennelse til konkrete løsninger. Norge bør fremme initiativer som sikrer mer penger til tap og skade, og spille en viktig rolle i den politiske innovasjonen som trengs.

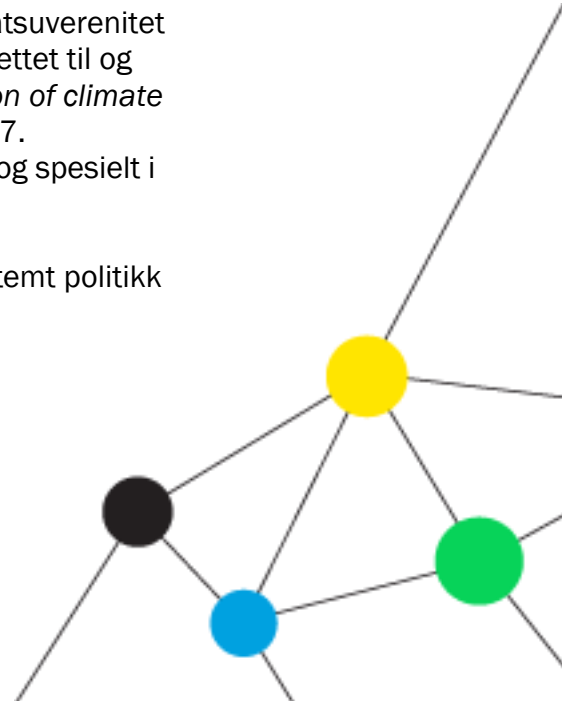
ForUM mener at:

- Finansieringsordningene må være tilgjengelige og tilpasset behovene som beskrevet fra landene som opplever tap og skade forårsaket av klimaendringene.
- Finansieringsordningene kan ikke basere seg på lån som fører til gjeldsproblemer.
- Ordningene må sikre at finansiering når lokalsamfunn og sårbare grupper som blir spesielt hardt rammet av tap og skade, inkludert barn, kvinner, urfolk og mennesker med funksjonsnedsettelse.
- Innovative finansieringsordninger må være addisjonelle til offentlig finansiering, gavebaserte og kan ikke bidra til større gjeldsbyrder. Den største byrden, også for innovative kilder, må legges på de som er mest ansvarlig og har størst mulighet til å betale.

Landbruk og matsikkerhet

FNs klimapanel er tydelig på at om vi ikke reduserer utslipp fra verdens matsystemer, vil det være umulig å begrense global oppvarming til 1,5 °C. Matsystemer må derfor settes på agendaen for COP28. En *matsystemtilnærming* dreier seg om alle prosesser fra jord til bord, konsum og matkasting, samt sosioøkonomiske og miljømessige konsekvenser. Rettighetene til småskala matprodusenter der agroøkologi og matsuverenitet står sentralt. En slik matsystemtilnærming må gjenspeiles i oppsettet til og planene for det nye *Sharm el-Sheikh joint work on implementation of climate action on agriculture and food security*, som ble vedtatt på COP27. Matsystemer bør også inkluderes bedre i nasjonal klimapolitikk, og spesielt i nasjonale klimamål.

Norge må ta internasjonalt lederskap og fremme en global samstemt politikk for bærekraftige og rettferdige matsystemer, som reduserer

klimagassutslippene og sikrer naturmangfold. Dette må gjøres i samarbeid med småbønder, fiskere og lokale partnere.

ForUM mener at:

- Det nye arbeidsprogrammet må bygge på anerkjennelse av menneskerettigheter, inkludert FNs erklæring om småbønders rettigheter.
- Det må gjøres vurderinger av hvordan handelspolitikken bør endres for å sørge for matsikkerhet og bærekraftige matsystemer
- Det er behov for økt klimafinansiering i landbruket. Ny og eksisterende klimafinansiering må kanaliseres til småskala matprodusenter med et fokus på urfolk og lokalsamfunn, kvinner, ungdom, spesielt de som initierer en overgang til agroøkologi.
- Norge må bidra til å sikre større deltakelse av småskalaprodusenter og forbrukere i beslutningstakende prosesser, med fokus på marginaliserte og utsatte grupper.
- Det bør ikke innføres et frivillig karbonmarked i landbruket basert på karbon lagret i jord.
- Sharm-el-Sheik joint work må inneholde workshoper på:
  - Matsystemer, inkludert matsvinn
  - En helhetlig og agroøkologisk tilnærming til landbruket
  - Strategier for å redusere utslipp av metan og nitrogendioksider i landbruket
  - Reduksjon av utslipp basert på arealbruk
  - Rettigheter for arbeidere og unge i landbruket
  - Likestilling mellom kjønnene
  - Finansiering og implementering av småskala og agroøkologisk landbruk
  - Rettferdig omstilling i landbruket
  - Bruk av agrometeorologiske tjenester, inkludert værvarslingssystemer for klimatilpasning i landbruket

Artikkel 6: Kvotemarkedet

Regelverket for Artikkel 6 er klart. Nå gjenstår implementeringen av markeds- og ikke-markedsmekanismene. Systemet for frivillige kvoter er mangelfullt, og

vi etterspør et globalt registreringssystem som vil bidra til åpenhet og ansvarliggjøring. Norge må ta ansvar for at gjennomføringen av kvotesystemet blir ambisiøst og forpliktende og tette mulighetene for smutthull. Det er viktig at markedsmekanismen ikke åpner for naturødeleggelser og svekkelse av økosystemer.

ForUM mener at:

AR 6.4:

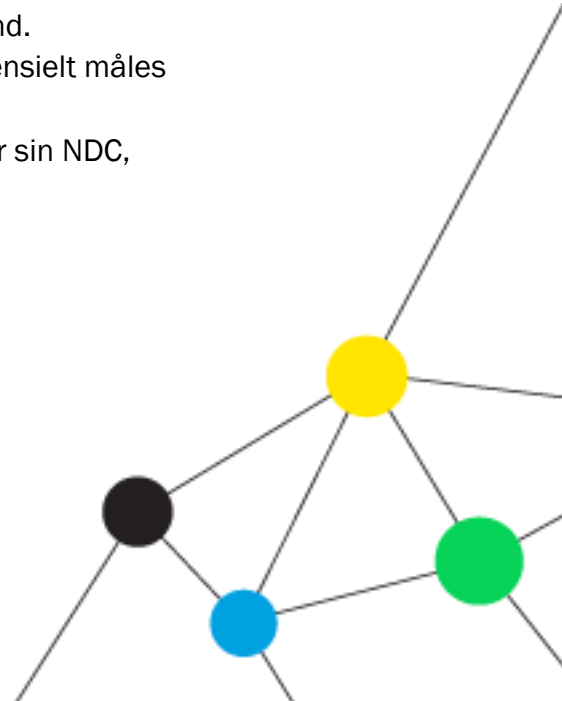
- Det må være tydelig forskjell mellom autoriserte kvoter og frivillige bidrag. Frivillige bidrag skal ikke kunne brukes til korresponderende justeringer.
- Autoriserte kvoter må være basert på faktiske utslippskutt og ha målbare utfall.
- Karbonfjerning må ikke gå på bekostning av naturen.
- Menneskerettigheter må være eksplisitt ivaretatt i vedtak om kvotemarkedet.

AR 6.8:

For å styrke lands NDCer, så kan en ikke-markedsmekanisme forsterke iverksettingen dersom det implementeres på riktig måte. Da er det viktig at behov og ressurser blir systematisk adressert.

- Det er viktig å fokusere på kapasitetsbygging for alle land, inkludert Norge.
- Behov og kapasitet må blir informert om og systematisert, slik at det blir enklere å fordele ressursene.
- I opprettelsen av en fasilitator for å matche behov, så er det viktig at fremgangen rapporteres, slik at systemet ansvarliggjør land.
- Det som rapporteres inn i matching-fasilitatoren, kan potensielt måles under GST.
- Det er viktig at utslippslandet teller reduksjonen inn under sin NDC, mens landet som bidrar til dette kan få anerkjennelse.

Urfolksplattformen

ForUM mener det er bra at Norge fortsetter å ha urfolks og lokalsamfunns deltakelse i fokus. Vi minner om at urfolks og lokalsamfunns deltakelse forutsetter kapasitet og ressurser, og adgang til prosesser og beslutningsarenaer. *Local communities and indigenous peoples platform* (LCIPP) sin arbeidsplan omfatter regionale samlinger i hver urfolksregion. ForUM håper at Norge kan ta en større rolle for å ansvarliggjøre gjennomføringen av slike møter. Dette er vesentlig for urfolks muligheter til å koordinere innsatsen.

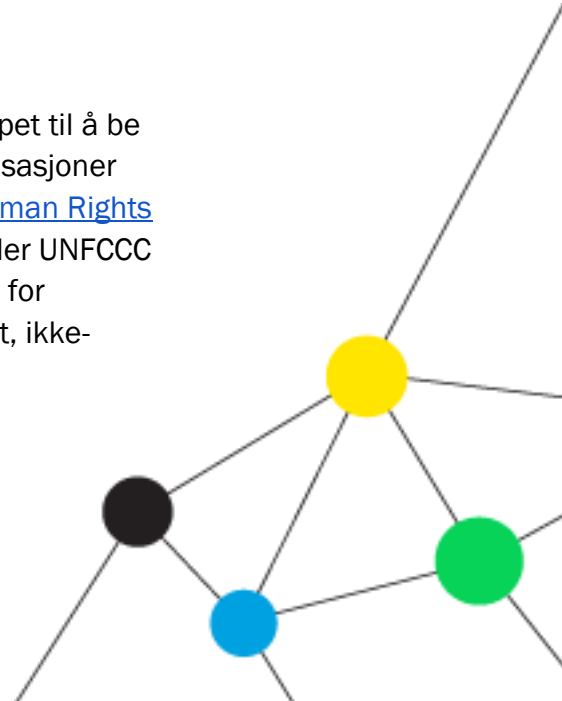
ForUM mener at:

- Vektleggingen av deltakelse fra lokalsamfunn ikke må gå på bekostning av urfolksdeltakelsen. Ettersom lokalsamfunn ikke har noen organisering i FN-systemet, må det sikres at urfolksplattformen ikke svekkes.
- For urfolk er åndelighet knyttet til landområder viktig, noe som er en sentral del av plattformens overordnede formål.
- Finansieringsmekanismene må innordnes slik at de er mer tilgjengelige og rettet mot lokalsamfunn og urfolk. Finansieringsmekanismene må ivareta urfolks behov og rettigheter.
- Urfolks synlighet og deltakelse i de ulike arbeidsstrømmene må styrkes slik at disse i større grad ivaretar deres rettigheter og behov, samtidig som de synliggjør lokalsamfunns og urfolks viktige bidrag til å nå nasjonale klimaplaner.

Deltakelse fra sivilsamfunn, barn og unge i klimaforhandlingene

Rettferdig akkrediteringssystem

I forbindelse med COP27 i Egypt ble muligheten for presidentskapet til å be UNFCCC om engangsakkreditering for lokale sivilsamfunnsorganisasjoner misbrukt til å ekskludere kritiske lokale organisasjoner, ifølge [Human Rights Watch](#). Vi ber om at prosedyrene for akkrediteringsprosesser under UNFCCC gjennomgås, og endres slik at de er i samsvar med beste praksis for sivilsamfunnets deltakelse i FN-systemet, med hensyn til åpenhet, ikke-diskriminering og due process.

Delegatordningen for ungdom

ForUM takker KLD for deres satsing på ungdomsmedvirkning, ved å tilrettelegge for to rullerende ungdomsdelegater i delegasjonen. Dette setter et viktig eksempel for andre land, og bidrar til kunnskapsoverføring, kontinuitet og bedret reell ungdomsmedvirkning. ForUM ønsker at ungdomsinvolveringen både videreutvikles i den norske delegasjonen, og at Norge legger press på UNFCCC og andre land for å bedre koordineringen av ungdomsdelegater og den globale ungdomsmedvirkningen.

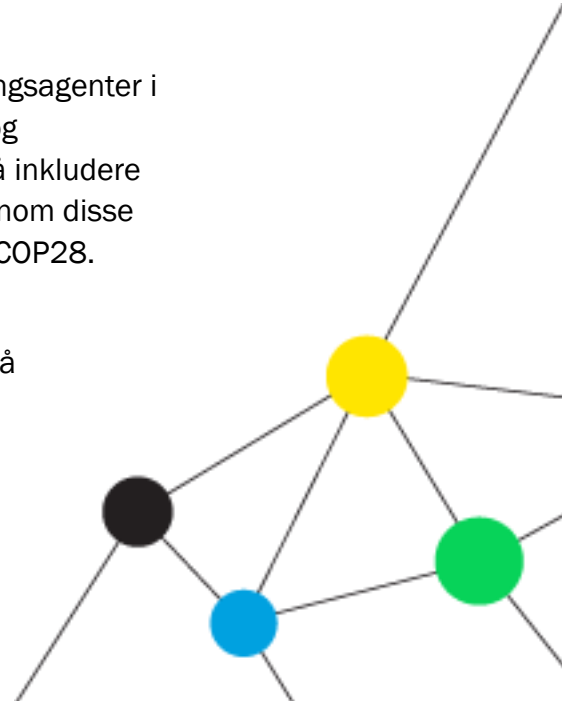
ForUM mener at:

- Senior-junior ungdomsdelegatsordningen bør fortsette, og begge ungdomsdelegatene skal være likeverdige medlemmer av den norske delegasjonen, med akkreditering som partsland og tilgang på alle interne møter.
- Norge bør oppfordre andre land til å innføre egne ungdomsdelegatsordninger, som følger best practice-prinsipper på ungdomsinvolvering, inkludert at kostnader dekkes, at ungdomsdelegaten er demokratisk valgt og representerer unge i sitt land, og at alle unge i landet har lik mulighet til å søke på vervet.
- Norge bør jobbe for at UNFCCC koordinerer lands delegasjoners offisielle ungdomsdelegater, ved blant annet å utarbeide en offentlig tilgjengelig liste over alle ungdomsdelegater som oppdateres jevnlig, utarbeide best practise-retningslinjer for ungdomsdelegatsordninger med innspill fra nåværende ungdomsdelegater og YOUNGO, og arrangere årlige samlinger med opplæring av ungdomsdelegater og deres delegasjoner.

Barns rettigheter og deltakelse i klimaforhandlingene

På COP27 ble landene enige om at barn og unge er viktige endringsagenter i klimakampen, og at de bør inkluderes i prosesser for å utforme og implementere klimapolitikk. COP27 oppfordret også alle land til å inkludere unge delegater i egne delegasjoner. Norge var viktig for å få gjennom disse endringene og må fortsette å løfte barns rettigheter på SB58 og COP28.

Norge må gå foran for å sikre barns medvirkning og deltagelse i klimaforhandlingene fremover. SBene og COPene er blitt bedre på

ungdomsinkludering, men det gjenstår fremdeles mye for å inkludere de under 18 år. Barn og unge under 18 inviteres sjelden inn i klimaforhandlinger, og hvis de blir invitert, er viktig informasjon ofte utilgjengelig for dem, og de mangler tilgang til beslutningstagere. Barn har rett til å bli hørt i politiske prosesser som angår dem, noe klimapolitiske beslutninger i aller høyeste grad gjør. Klimaendringene truer blant annet barns rett til å overleve, til god helse, utdanning og hensynet til barnets beste.

ForUM mener at:

- Norge må jobbe for at barn og unge under 18 år som deltar i Bonn skal bli invitert til å ytre sine meninger i forhandlingsrommene.
- Det må etableres strukturer innenfor UNFCCC som gjør det trygt for barn å delta for å si sin mening, det må finnes steder der barn kan samles og hvile, og det må sikres nok akkrediteringer for både barn og unge under 18 år og deres ledsagere.
- Barns rettigheter og deres viktighet i møte med klimaendringene må reflekteres i alle forhandlingsspor, for å sikre at barn får oppfylt sine rettigheter og at klimafinansiering når dem og andre sårbare grupper.

